

Výuka anglického jazyka na bakalářském a magisterském stupni představovala na bývalé VA v Brně největší objem jazykové přípravy a logicky jí proto byla věnována největší pozornost. Jaké jsou faktory ovlivňující studium a výkon studenta? Jaké jsou vstupní předpoklady uchazeče o studium na vysoké vojenské škole, požadavky na studenta v jednotlivých semestrech? Jaký má být rozsah odborné jazykové přípravy, její hodnocení a klasifikace? Tento článek seznamuje čtenáře především s metodologií provedeného výzkumu a se závěry týkajícími se daných oblastí.

Aktivní znalost cizích jazyků v každodenním životě je v dnešní společnosti nepostradatelná. S nutností být schopen komunikovat cizími jazyky se setkávají uchazeči o zaměstnání v mnoha oborech lidské činnosti a ani armáda není z tohoto pohledu výjimkou. Důkazem toho je i vyjádření generálporučíka Pavla Štefky, náčelníka GŠ AČR, který říká, že „profesionální ozbrojené síly jsou reakcí na bezpečnostní rizika a výzvy 21. století. Pro úspěšné vedení soudobých vojenských operací je nutná důkladná příprava, stoprocentní odbornost a zvládnutí obsluhy zbraní a techniky. Takové nároky splňuje právě dobře připravený a motivovaný vojenský profesionál“ [1].

Tento fakt je reflektován v požadavcích na současného příslušníka AČR, které v sobě zahrnují mimo jiné i splnění kvalifikačních předpokladů stanovených pro služební zařazení. Již při prvním kontaktu s uchazečem o práci vojenského profesionála se služební orgány mimo jiné zajímají také o jeho jazykové znalosti a možnost jejich doložení složenými jazykovými zkouškami.

Armádu tvoří především lidé, profesionálové, odborníci na svých místech. Proto je také v armádě taková pozornost věnována přípravě lidí, proto také vojenské školství považuje jazykové vzdělávání za jednu ze svých priorit. Největší důraz je kladen na **zvládnutí anglického jazyka jako základního komunikačního prostředku v rámci mezinárodní vojenské komunikace**. Problematika jazykové přípravy v podmínkách AČR je náplní praktické i teoretické práce jazykových pracovišť. Jedním z nich je katedra jazyků Fakulty vojenských technologií Univerzity obrany. Pracoviště navazuje na dlouholeté tradice Ústavu jazykové přípravy Vojenské akademie v Brně.

Stav a optimalizace organizace a řízení výuky

V průběhu let 2000–2004 se kolektiv zpracovatelů pod vedením PhDr. Hany Bušinové [2] věnoval problematice organizace a řízení výuky anglického jazyka v podmínkách vysoké vojenské školy. Svou práci završil obhajobou závěrečné zprávy vnitřního vědeckého úkolu *Stav a optimalizace organizace a řízení výuky ve prospěch VA, MO a GŠ na OAJ ÚJP* [3].

V neustále se měnících vnějších podmínkách je k přihlášení vědeckého úkolu v roce 2000 vedla snaha po reflexi nové situace v potřebách jazykového vzdělávání studentů VA

a ostatních příslušníků AČR na přelomu tisíciletí. Ten zastihl zejména vysokoškolskou výuku jazyků na VA na rozcestí, kdy bylo potřeba ukončit období změn koncepce výuky po zlomovém roce 1989 a stanovit koncepci pro nové období vysokoškolské jazykové výuky.

Cílem daného vědeckého úkolu bylo na základě popisu současného stavu a zkušeností s výukou anglického jazyka na pracovišti provést analýzu organizace, forem a obsahu jednotlivých typů výuky. Tato analýza pak měla pomoci optimalizovat organizaci, obsah a formy výuky.

Práce vznikala na Ústavu jazykové přípravy VA Brno, jehož úkolem byla nejen přímá pedagogická činnost, ale také činnost výzkumná a teoretická. Cílem výzkumných a teoretických aktivit bylo neustále zvyšovat efektivitu a kvalitu výuky jazyků.

Ač šlo o vědecký úkol, jeho východiska, úkoly a cíle byly ryze praktické a byly vždy praxí silně ovlivňovány. Již v samotném začátku prací řešitelky uvedly, že výsledek vědeckého úkolu bude jednoznačně podmíněn stabilitou podmínek, za nichž k jazykové výuce dochází, respektive změnami podmínek, které požaduje škola samotná nebo resort MO, a které zevnitř lze ovlivnit jenom minimálně. Veškeré závěry, k nimž v průběhu řešení vědeckého úkolu dospěly, vycházely z této premisy.

Největší pozornost byla věnována přímé výuce. Tuto problematiku lze dále rozčlenit do dvou relativně samostatných oblastí. První oblastí je vysokoškolská výuka v bakalářském, magisterském a doktorském programu, druhou oblast v době existence ústavu tvořila výuka v kurzech pro MO a GŠ. Výuka anglického jazyka na bakalářském a magisterském stupni představovala největší objem výuky a logicky jí proto byla věnována největší pozornost. Autorky se zaměřily na faktory ovlivňující studium a výkon studenta VA. Zajímaly je zejména tyto aspekty: vstupní předpoklady uchazeče o studium na VA, přijímací zkoušky, požadavky na studenta v jednotlivých semestrech, problematika odborné jazykové přípravy, hodnocení a klasifikace.

Norma STANAG 6001

Druhý typ dotazníku byl určen studentům VA a zaměřil se na zjišťování jejich názorů na obsah a metody výuky a hodnocení. Významným stimulem pro jazykovou výuku ve vojenském vysokém školství byl **vstup České republiky do NATO a s tím úzce spojená implementace standardů NATO do všech oblastí vojenského života, tedy i do jazykové přípravy** stávajících i budoucích vojáků z povolání, respektive profesionálních vojáků. Z tohoto pohledu práce odrážela požadavky normy STANAG 6001 [4], stejně jako závěry konferencí BILC [5].

Norma STANAG 6001 je respektována ve všech oblastech jazykové přípravy a testování jazykových dovedností. Promítnula se zde výrazně prioritou řečových dovedností důležitých pro ústní komunikaci – poslech s porozuměním a mluvení.

Vědecký úkol se snažil nezkoumat problematiku jazykové výuky pouze z pohledu vysoké vojenské školy. Naopak, autorky využily i podnětů z činnosti CASAJC [6]. Je zcela zřejmé, že tato organizace ve svých snahách o zavedení jednotného jazykového portfolia a tzv. jazykového pasu reflektuje podobné potřeby mezinárodní komunikace jako STANAG 6001 ve vojenském prostředí.

Práce prokázala, že jedním z faktorů ovlivňujících úspěch při skládání přijímacích zkoušek na vysokou vojenskou školu je složení maturitní zkoušky z angličtiny. Na druhé straně, vzhledem k odlišné úrovni výuky angličtiny na středních školách, složení maturity neznamená automaticky i úspěch u přijímací zkoušky z angličtiny na vysoké vojenské škole.

Přijímací zkoušky představují zlomový okamžik v životě absolventa střední školy - uchaže o studium na vysoké vojenské škole. Řešitelky vědeckého úkolu jim proto také věnovaly pozornost, a to zejména z pohledu validity a reliability výsledků přijímacího testu.

Byla provedena položková analýza testu softwarovým programem ITEMAN [9]. Vzhledem k pevně stanoveným časovým limitům v průběhu přijímacího řízení není možné optimalizovat formát přijímací zkoušky a nadále se používají pouze testové položky s výběrem odpovědí.

Pro ulehčení práce učitelů i studentů byly v rámci vědeckého úkolu zformulovány celkové požadavky na studenty angličtiny v průběhu studia na vysoké vojenské škole do postupných kroků. Tyto požadavky slouží jako dílčí výukové cíle. Dále pak umožňují stanovit jednotná kritéria hodnocení v průběhu i na závěr semestru a studentovi dávají již na začátku studia, respektive každého semestru jasnou představu o tom, jaké požadavky musí zvládnout, aby byl v dané etapě jazykové přípravy úspěšný. Materiál existuje ve dvou verzích, a to zvlášť pro učitele a zvlášť pro studenty.

V souladu s odbornou literaturou zabývající se angličtinou pro speciální účely se řešitelky nedomnívají, že obsahem výuky anglického jazyka na vysoké vojenské škole by měla být výhradně vojenská terminologie (slova a slovní spojení). Výuka by měla využívat autentické materiály svým zaměřením blízké potřebám reálného života. U studentů by měla co nejvíce rozvíjet schopnost aplikace strategií a užívání jazyka ve všech řečových dovednostech a při respektování zásad teorie učení.

Studenti jsou na konci jednotlivých semestrů hodnoceni formou zápočtu nebo klasifikovaného zápočtu. Jejich konkrétní rozložení v průběhu studia není v kompetenci samotného jazykového pracoviště, ale je určeno centrálně školou. Důležitost normy STANAG 6001 se projevuje u klasifikovaných zápočtů. Aby byl student úspěšný u klasifikovaných zápočtů, musí jeho jazykové kompetence odpovídat stupni normy STANAG 6001 SLP 1, respektive 2 [8].

Doporučení plynoucí z vědeckého úkolu pro další práci

Je nutné stále věnovat pozornost zdokonalování formátu testu z angličtiny u přijímacích zkoušek tak, aby odpovídal podmínkám realizace přijímacích zkoušek na Fakultě vojenských technologií [9] Univerzity obrany, tj. **zaměřit se zejména na přípravu testů pro dovednost čtení s porozuměním** s použitím testových úloh s možností volby, respektive testových úloh s krátkou otevřenou odpovědí. Zvážit uplatnění testování produktivní dovednosti psaní.

Stálým imperativem musí zůstat reliabilita a validita používaných testů, jakož i zvyšování citlivosti testových položek. Každoročně se zvyšující jazyková úroveň kandidátů musí vyústit v jí odpovídající postupné zvyšování obtížnosti testu.

Požadavky specifikované pro jednotlivé semestry se staly důležitým faktorem pro zefektivnění výuky pomocí jasnějšího vymezení výukových cílů. Představují výraznou pomoc pro studenty i pedagogy. V závislosti na již zmíněné zvyšující se jazykové úrovni kandidátů, která se kladně projevuje v prvním semestru studia, je nutné uvažovat o vypracování nového návrhu kurzu (course design), do něhož by bylo vhodné zařadit odbornou jazykovou přípravu. Ve vývoji nového návrhu kurzu spatřujeme možnost dalšího pokračování vědecké práce na katedře.

Povzbudivě pro nás vyznívá zpětná vazba od studentů, kteří považují angličtinu za středně oblíbený a důležitý předmět, své zařazení do skupin uvádějí vesměs jako odpovídající, vyjadřují spokojenost s výukovými materiály, tempem výuky a přístupem učitelů, ztotožňují se s požadavky a testovými metodami zkoušky STANAG 6001.

Práce, o které se píše v tomto článku, zahrnuje všechny podstatné aspekty výuky anglického jazyka na vysoké vojenské škole v daných limitech místních a časových. Nutně odráží také neustálý vývoj vnějších podmínek. Tato skutečnost na jedné straně vnesla do zkoumání jistou dynamiku, na straně druhé z ní vyplývá, že zkvalitňování celého výukového systému je nekonečný proces, kterému budeme muset také nadále věnovat velkou pozornost v oblasti praxe i teorie.

Pro absolventa vojenské vysoké školy zůstává důležitým mezníkem získání SLP 2 u zkoušky podle normy STANAG 6001, proto před vědeckopedagogickým sborem katedry anglického jazyka vystávají nové úkoly, např. postupné vytvoření specificky orientovaných kurzů. Další výzkumná práce v oblasti jazykové přípravy by mohla zahrnovat analýzu jazykových potřeb v ČR a zní plynoucí inovaci kurikula, výukových cílů a zkvalitnění systému hodnocení výsledků.

Poznámky:

- [1] In katalog *Nová kariéra – Armáda České republiky pro 21. století*. www.army.cz.
- [2] PhDr. Hana BUŠINOVÁ, PhDr. Mária ŠIKOLOVÁ, RNDr. Eva STAŇKOVÁ.
- [3] VA - Vojenská akademie v Brně, MO - Ministerstvo obrany, GŠ - Generální štáb, OAJ - oddělení anglického jazyka, ÚJP - Ústav jazykové přípravy (jedná se o ÚJP, který byl součástí VA a byl zrušen v roce 2003).
- [4] STANAG - standardizační dohoda NATO, 6001 - standard v jazykové oblasti.
- [5] BILC (Bureau for International Language Coordination) - výkonný orgán NATO pro jazykovou spolupráci, zřízen v roce 1966. Jeho prvotní úkol se vztahoval k jazykovému vzdělávání a testování, v roce 1978 byl schválen jako poradní orgán NATO pro jazykové záležitosti. V rámci BILC se pořádá jedenkrát ročně konference, na které se řeší koncepční otázky.
- [6] CASAJC - Česká a slovenská asociace učitelů jazykových center na vysokých školách, sdružení učitelů těchto center, která spolupracuje s mezinárodní organizací CERCLES (organizace podporující jazyková centra na vyšších stupních vzdělávání, včetně univerzitních, a vytváření zdrojů pro jejich dostatečné technické a pedagogické vybavení).
- [7] ITEMAN - produkt firmy Assessment Systems Corporation, využíváný k vyhodnocování testů.
- [8] STANAG 6001 je standardizovaný jazykový profil jazykové způsobilosti. Kód SLP (Standard Language Profile) označuje specifickou způsobilost v jednotlivých jazykových dovednostech: poslechu s porozuměním, ústním projevem, čtením s porozuměním a písemným projevem. Má pět stupňů, ale v praxi se používají jen čtyři.
- [9] Katedra 264 je součástí Fakulty vojenských technologií.

Upozornění pro autory časopisu Vojenské rozhledy

Příspěvky v českém jazyce zasílejte na adresu redakce na disketě v textovém editoru (T602, RTF, Word), případně v jednom vytištěném exempláři, nebo prostřednictvím E-mailu voj.rozhledy@army.cz. Obrázky posílejte zvlášť, odděleně od textu (týká se hlavně příspěvků ve Wordu), studio zpracovává obrázky (grafiku) v programovém balíku Adobe Photoshop. Materiály určené ke skenování (fotografie, mapy) mají být kvalitní, obrázky dodávané v digitální podobě musí být skenované na 300 dpi velikosti 1:1 a uložené ve formátu EPS, TIFF, BMP, RAW či JPEG s minimální kompresí (tj. komprese = 10).

Vlastní text příspěvku pište vždy hned od prvního sloupce, pro odstavce nepoužívejte tabulátor, slova na konci řádku nedělte a nezarovnávejte. Tvrdé ukončení řádku (pomocí klávesy Enter) používejte pouze na ukončení odstavce, respektive titulu ap., ne jednotlivé řádky. V textu na zdůraznění používejte pouze *kurzivu* nebo **tučné písmo**, nikoliv podtržené písmo. Poznámky v textu označujte číslicí (ne indexem), nejlépe v hranaté závorce, a jejich vlastní text umístěte na konec příspěvku, bez použití poznámkového aparátu textových editorů (funkce: Poznámky pod čarou).